

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

Scrúdú na hArdteistiméireachta 2022

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta Roinn A agus Freagarleabhar

Ardleibhéal

Dé Céadaoin 8 Meitheamh Tráthnóna 2:00 – 4:30

200 nó 240 marc

Scrúduimhir

<input type="text"/>					
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Lá agus Mí do Bhreithe

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Scríobh 3 Feabhra mar 0302,
mar shampla

Stampa an Ionaid

--

Treoracha

Scríobh do Scrúduimhir maille le Lá agus Mí do Bhreithe sna boscaí ar an gclúdach tosaigh.

Scríobh do chuid freagraí ar gach cuid den scrúdú sa fhreagarleabhar seo. Déanfar an freagarleabhar seo a scanadh agus is ar scáileán a chuirfear do chuid oibre i láthair scrúdaitheora. Mar sin is féidir nach bhfeicfidh an scrúdaitheoir aon rud a scríobhfaidh tú taobh amuigh de bhoscaí na bhfreagraí.

Scríobh do chuid freagraí le peann gorm nó le peann dubh. Ní ceadmhach duit peann luaidhe a úsáid ach amháin le haghaidh sceitsí, graf agus léaráidí.

Tá trí roinn sa scrúdú seo. Tá ceisteanna **Roinn B agus Roinn C** ar fáil i gceistpháipéar ar leith, ach ní mór duit do chuid freagraí a scríobh sa fhreagarleabhar seo.

Roinn A 30 marc
Freagair **cúig** cheist ar bith sa roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.

Roinn B 130 marc
Freagair **Ceist 1** agus ceist **amháin** as ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.
Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1.
Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Roinn C 40 nó 80 marc
Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach **nó** Ceist 4 (croí-ábhar), ar a n-áirítear **cuid (a)** agus **cuid (b)** nó **cuid (c)**.

Má chuir tú isteach obair chúrsa i *dTeicstílí, Faisean agus Dearadh* le haghaidh an scrúdaithe, ní cheadaítear duit ach Ceist 2 as an roinn seo a fhreagairt.

Tá 80 marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha 1 agus 3.
Tá 40 marc ag gabháil le hábhar roghnach 2.
Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 4 (croí-ábhar).

Freagair **cúig** cheist ar bith as an roinn seo.
Tá 6 mharc ag gabháil le gach ceist.
Scríobh do chuid freagraí sna spásanna atá ann dóibh.

1. Luaigh **dhá** fheidhm atá ag cailciam sa chorp.

(i)
(ii)

Sainithin toisc **amháin** a théann i bhfeim ar ionsú cailciam.

2. Críochnaigh an tábla thíos maidir le díleá carbaihiodráití.

Tál	Einsím	Substráit	Táirge
Sú paincréasach			

3. Maidir le próitéiní, mínigh foirmiú cúir.

Tabhair sampla **amháin** d'fhoirmiú cúir sa chócaireacht.

--

4. Déan cur síos ar an difríocht idir struchtúr ceimiceach na n-aigéad cis-sailleach agus struchtúr ceimiceach na n-aigéad tras-sailleach.

5. Tabhair breac-chuntas ar **thrí** threoirlíne atá le leanúint chun taosrán éadrom a dhéanamh.

(i)
(ii)
(iii)

6. Maidir le reo, mínigh mear-reo.

Tabhair buntáiste **amháin** a bhaineann le mear-reo.

7. Luaigh buntáiste difriúil a bhaineann le gach ceann de na cineálacha éagsúla de phacáistiú bia seo a leanas:

Pacáistiú bia	Buntáiste
Polaistiréin	
Buidéal gloine	
Cartán céarach	

8. Sainithin modh tais cócaireachta **amháin** a bheadh oiriúnach d'iasc.

--

Déan cur síos ar bhunphrionsabal an mhodha cócaireachta atá ainmnithe agat.

9. Tabhair breac-chuntas ar fheidhm gach ceann díobh seo a leanas maidir le breiseáin bhia:

Gníomhaí frithstolptha
Eiblitheoir

10. Maidir le hioncam duine, mínigh gach ceann díobh seo a leanas:

Árachas Sóisialta Pá-Choibhneasta (ÁSPC)
Muirear Sóisialta Uilíoch (MSU)

11. Ainmnigh gníomhaireacht reachtúil **amháin** a thugann cosaint do thomhaltóirí.

--

Tabhair breac-chuntas ar ról na gníomhaireachta reachtúla atá ainmnithe agat.

12. Ainmnigh **dhá** chineál árachais saoil.

(i)
(ii)

Sainaithe difríocht **amháin** idir an dá chineál árachais saoil atá ainmnithe agat.

13. Luaigh **dhá** phíosa eolais is cóir a bheith le fáil ar lipéad buan faoin Ordú um Shábháilteacht ó Dhóiteán (Troscán Tí) (1988, 1995).

(i)
(ii)

14. Cén t-eolas a chuireann gach ceann de na siombailí seo a leanas in iúl don tomhaltóir?

An phonc glas

(www.wikimedia.org)

Éicilipéad

(www.therecycler.com)

Freagarleabhar do Roinn B agus Roinn C

Treoracha

Tá ceisteanna **Roinn B** agus **Roinn C** ar fáil i gceistpháipéar ar leith.

Tosaigh gach ceist ar leathanach nua. Scríobh uimhir na ceiste sa bhosca ar bharr gach leathanaigh. Bain úsáid as an gcolún ar thaobh na láimhe clé chun gach cuid den cheist a lipéadú, mar a thaispeántar thíos.

	Ceist	0 4	Tosaigh gach ceist ar leathanach nua
Cuid	(a)		
	(b)(i)		
	(b)(ii)		

Ní gá duit gach leathanach sa fhreagarleabhar seo a úsáid. Ach má úsáideann tú an spás ar fad sa fhreagarleabhar seo, is féidir leat páipéar breise a iarraidh ar an bhfeitheoir.

Scríobh do chuid freagraí le peann gorm nó le peann dubh. Ní ceadmhach duit peann luaidhe a úsáid ach amháin le haghaidh sceitsí, graf agus léaráidí.

Ceist

Tosaigh gach ceist ar leathanach nua

Cuid

Ceist

Tosaigh gach ceist ar leathanach nua

Cuid

Ná scríobh ar an leathanach seo

Fógra cóipchirt

D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt orthu, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críche an mheasúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir Alt 53(5) den *Acht um Chóipcheart agus Cearta Gaolmhara, 2000*. Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríche ach amháin chun na críche dá bhfuil sé beartaithe. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh ná as úsáid neamhúdraithe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú na hArdteistiméireachta – Ardleibhéal

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta Roinn A agus Freagarleabhar

Dé Céadaoin 8 Meitheamh

Tráthnóna 2:00 – 4:30

Coimisiún na Scrúduithe Stáit State Examinations Commission

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2022

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta

ARDLEIBHÉAL

Roinn B agus Roinn C

DÉ CÉADAON 8 MEITHEAMH TRÁTHNÓNA 2:00 – 4:30

Roinn B

130 marc

Freagair **Ceist 1** agus ceist **amháin** as ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1.

Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Roinn C

40 nó 80 marc

Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach nó Ceist 4 (croí-ábhar), ar a n-áirítear **cuid (a)** agus **cuid (b)** nó **cuid (c)**.

Má chuir tú isteach obair chúrsa i dTeicstílí, *Faisean agus Dearadh* le haghaidh an scrúdaithe, ní cheadaítear duit ach Ceist 2 as an roinn seo a fhreagairt.

Tá 80 marc an ceann ag gabháil leis na hábhair roghnacha 1 agus 3.

Tá 40 marc ag gabháil le hábhar roghnach 2.

Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 4 (croí-ábhar).

Ná tabhair an ceistpháipéar seo ar ais.
Ní chuirfear ar ais chuig Coimisiún na Scrúduithe Stáit é.

Freagair **Ceist 1** agus cheist **amháin** as ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

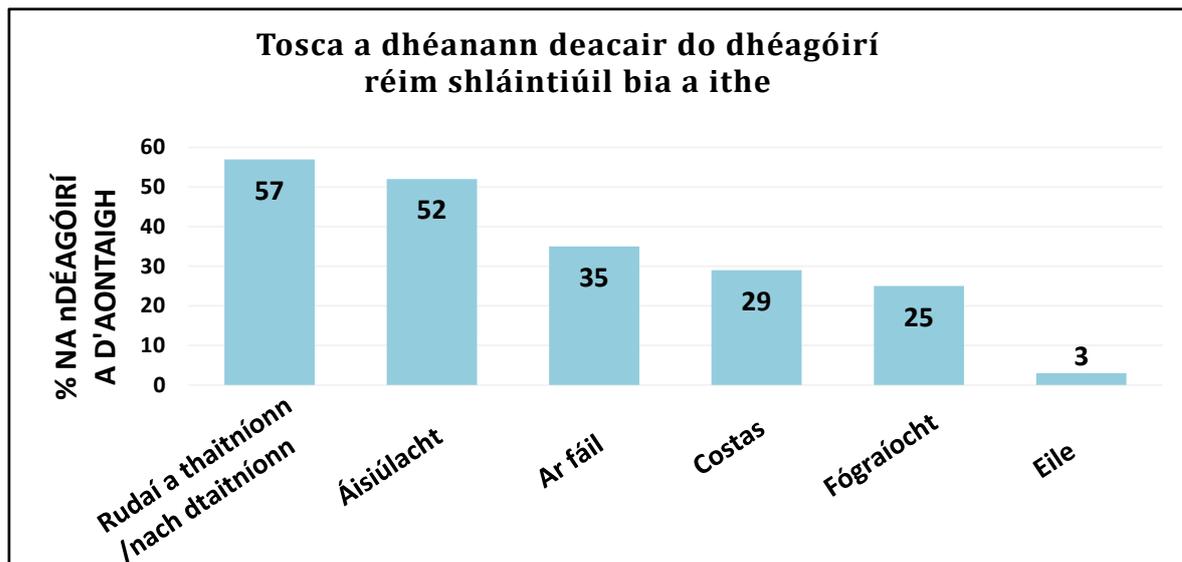
Tá 80 marc ag gabháil le Ceist 1. Tá 50 marc an ceann ag gabháil leis na ceisteanna 2, 3, 4 agus 5.

Scríobh do chuid freagraí sa fhreagarleabhar ina bhfuil **Roinn A**.

Ceist 1

‘Nósanna a bhaineann le cúrsaí sláinte a thagann chun cinn sna déaga, bíonn claonadh acu leanúint ar aghaidh agus an déagóir ina dhuine fásta.’ (*iuna.net*)

Tarraingíonn Suirbhé Náisiúnta II um Bhia do Dhéagóirí aird ar na deacrachtaí a bhíonn ag déagóirí agus iad ag iarraidh réim shláintiúil bia a ithe. (*arna chur in oiriúint ó iuna.net*)

- (a) Agus tú ag baint úsáide as an eolas atá curtha ar fáil sa chart, déan trácht agus tabhair mionléiriú ar na tosca a dhéanann deacair do dhéagóirí réim shláintiúil bia a ithe. (20 marc)
- (b) Tabhair mionchuntas ar na bearta cothaithe atá le leanúint nuair a bhíonn béilí á bpleanáil agus á n-ullmhú le haghaidh déagóirí. (20 marc)
- (c) Tá sé riachtanach dóthain Vitimín D a thógáil i réim shláintiúil bia. Tabhair cuntas ar Vitimín D agus bíodh tagairt agat dóibh seo a leanas:
- feidhmeanna bitheolaíocha
 - iarmhairtí na heaspa
 - airíonna. (20 marc)
- (d) Déan plé ar conas is féidir le stádas sláinte duine tionchar a imirt ar na roghanna a dhéanann sé/sí nuair a bhíonn bianna á gceannach aige/aici. (20 marc)

Ceist 2

Tá an méadú ag teacht ar an tóir atá ar réim bia veigeánach; is gá réim bia mar sin a phleanáil go cúramach, áfach.

- (a) Luaigh **trí** chothaitheach a d'fhéadfadh a bheith in easnamh i réim bia veigeánach agus tabhair breac-chuntas ar straitéis chun easnamh gach cothaitheach díobh a chosc. (18 marc)
- (b) Leag amach sonraí bia malartach próitéine a ndearna tú staidéar air. Bíodh tagairt agat dóibh seo a leanas:
- ainm
 - céimeanna sa déantús. (20 marc)
- (c) Luaigh conas a thugann Reachtaíocht an Aontais Eorpaigh (AE) cosaint don tomhaltóir maidir le breiseáin bhia. (12 mharc)

Ceist 3

Tá ról ag miocrorgánaigh agus ag einsímí i milleadh bia agus i dtáirgeadh bia.

- (a) Pléigh ról einsímí maidir le milleadh bia. (15 mharc)
- (b) Ainmnigh músacán **amháin** agus tabhair sonraí faoi. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- ainm
 - saintréithe/cur síos
 - na tosca atá riachtanach le go bhféadfadh sé. (23 marc)
- (c) Déan measúnú ar úsáid miocrorgánach i dtáirgeadh bia. (12 mharc)

Ceist 4

'Is rud maith úinéireacht tí do dhaoine aonair, do theaghlaigh agus do phobail.'

(Tithíocht do Chách, 2021)

- (a)** Déan anailís ar na tosca socheacnamaíochta a shocraíonn na roghanna tithíochta a bhíonn ag daoine a d'fhéadfadh a bheith ina gceannaitheoirí. (16 mharc)
- (b)** Pléigh na coinníollacha a éilíonn institiúidí iasachtaí ar dhaoine a d'fhéadfadh a bheith ina gceannaitheoirí a chomhlíonadh sula mbeidh siad i dteideal morgáiste a fháil. (24 marc)
- (c)** Mínigh conas a thugann an tAcht um Dhíol Earraí agus Soláthar Seirbhísí (1980) cosaint do thomhaltóirí nuair atá siad ag baint úsáide as seirbhísí leictreora sa bhaile. (10 marc)

Ceist 5

Is struchtúir aitheanta shóisialta iad an pósadh agus teaghlaigh.

- (a)** Déan cur síos ar na hoibleagáidí dlíthiúla a ghabhann leis an bpósadh in Éirinn. (16 mharc)
- (b)** Déan anailís ar an gcaoi a bhfuil tosca socheacnamaíochta tar éis tionchar a bheith acu ar róil athraitheacha na mball is sine de theaghlaigh i sochaí an lae inniu. (20 marc)
- (c)** Luaigh cén fáth a bhfuil sé tábhachtach uacht a dhéanamh agus tabhair breac-chuntas ar an nós imeachta atá i gceist agus uacht á déanamh. (14 mharc)

Freagair ceist **amháin** ar ábhar roghnach **nó** Ceist 4 (croí-ábhar), ar a n-áirítear **cuid (a)** agus **cuid (b)** nó **cuid (c)**.

Má chuir tú isteach obair chúrsa i *dTeicstílí, Faisean agus Dearadh* le haghaidh an scrúdaithe, is í Ceist 2 amháin as an roinn seo a cheadaítear duit tabhairt fúithi.

Scríobh do fhreagra sa fhreagarleabhar ina bhfuil **Roinn A**.

Ábhar Roghnach 1 – Dearadh agus Bainistíocht Tí – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **1(a)** agus **1(b)** nó **1(c)** a fhreagairt.

1.(a) 'Is féidir le feabhas teacht ar chothromaíocht na hoibre is an tsaoil nuair a bhítear ag obair as an mbaile in oifigí baile ar leithligh.' *(The Irish Times, 2021)*

(i) Sainaithe **trí** sheirbhís ghairmiúla a d'fhéadfadh cuidiú le daoine nuair a bhíonn an teach á athrú acu chun spás d'oifig bhaile a chur ann agus déan cur síos orthu. (15 mharc)

(ii) Mol clúdach oiriúnach urláir a d'fhéadfaí a úsáid in oifig bhaile. Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- ainm an chlúdaigh urláir
- tosca le cur san áireamh nuair atá clúdach urláir á roghnú agat
- airíonna. (20 marc)

(iii) Tabhair breac-chuntas ar conas is féidir dath, patrún agus uigeacht a úsáid chun feabhas a chur ar an dearadh taobh istigh de sheomra. (15 mharc)

agus

1.(b) 'Tá an-tábhacht ag baint le haerú ceart.' *(seai.ie)*

(i) Déan cur síos ar na slite a dtéann droch-aerú i bhfeidhm sa teach. (12 mharc)

(ii) Mol modh saorga aeraithe **amháin** a bheadh oiriúnach do chistin. Mínigh bunphrionsabal an mhodha seo. (18 marc)

nó

1.(c) 'Is inár dtithe a ídítear 25% den fhuinneamh a ídítear in Éirinn.' *(seai.ie)*

(i) Leag amach sonraí an fhuinnimh ghréine mar fhoinse d'fhuinneamh in-athnuaite sa teach. Déan tagairt dóibh seo a leanas:

- córas a úsáidtear sa teach chun leas a bhaint as fuinneamh gréine
- na buntáistí a bhaineann le fuinneamh gréine a úsáid
- inbhuanaitheacht. (18 marc)

(ii) Mínigh, agus sampla á thabhairt agat, bunphrionsabal modh inslithe a úsáidtear sa teach. (12 mharc)

Ábhar Roghnach 2 – Teicstílí, Faisean agus Dearadh – 40 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar roghnach seo **2(a)** agus **2(b)** nó **2(c)** a fhreagairt.

- 2.(a)** 'Is é atá i gceist le néata neamhfhoirmeálta ná cónascadh dhá ghnás feistis atá an-difriúil le chéile.'

(Louis Copeland)

(www.shutterstock.com)

- (i) Déan measúnú ar dhearadh na bhfeisteas a thaispeántar san íomhá thuas. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- compord
 - tarraingt aeistéitiúil
 - stíl mhaireachtála. (15 mharc)
- (ii) Pléigh conas is féidir dath a úsáid chun an chuma is fearr a chur ar mhéid agus ar chruth an choirp. (10 marc)

agus

- 2.(b)**
- (i) Idirdhealaigh idir snáithíní athghinte agus snáithíní sintéiseacha. (6 mharc)
- (ii) Mínigh modhnú filiméid agus **dhá** shampla á dtabhairt agat. (9 marc)

nó

- 2.(c)** Bíonn tionchar láidir ag feidhmiúlacht agus tarraingt aeistéitiúil ball éadaigh ar a dhearadh.
- (i) Déan cur síos ar mhodh **amháin** le patrún tráchtála a mhionathrú le go mbeidh sé in oiriúint do riachtanais shainiúla duine aonair. (9 marc)
- (ii) Pléigh conas a d'imir ceirdeanna traidisiúnta tionchar ar thionscal dearaidh agus faisín na hÉireann. (6 mharc)

Ábhar Roghnach 3 – Staidéar Sóisialta – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an t-ábhar rognach seo **3(a)** agus **3(b)** nó **3(c)** a fhreagairt.

3.(a) De réir shonraí na Príomh-Oifige Staidrimh, measadh go raibh, 216 959 duine as obair nó ag fáil fostaíocht Dífhostaíochta Phaindéime an rialtais i mí na Samhna 2021. (www.cso.ie)

- (i) Sainmhínigh dífhostaíocht. (6 marc)
- (ii) Déan plé orthu seo a leanas mar thosca a chuireann leis an dífhostaíocht in Éirinn. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- riachtanais an tionscail atá ag athrú
 - suíomh tíreolaíochta
 - leibhéal an éilimh ó thomhaltóirí ar tháirgí agus ar sheirbhísí. (20 marc)
- (iii) Déan cur síos ar na slite a dtéann dífhostaíocht i bhfeidhm ar an tsochaí. (12 marc)
- (iv) Ainmnigh tionscnamh reachtúil **amháin** a bhfuil sé mar aidhm aige fostaíocht a chruthú agus tabhair breac-chuntas ar conas a chuidíonn sé le roghanna fostaíochta a fheabhsú. (12 marc)

agus

3.(b) ‘Tá sé de cheart ag gach duine sos a ghlacadh agus caitheamh aimsire a chleachtadh.’

(*Na Náisiúin Aontaithe, Dearbhú Uilechoiteann Chearta an Duine*)

- (i) Déan anailís ar conas a bhaineann daoine óga tairbhe as bheith rannpháirteach i gníomhaíochtaí fóillíochta (caitheamh aimsire). (12 marc)
- (ii) Ainmnigh **dhá** áis fóillíochta a ndearna tú staidéar orthu agus déan measúnú orthu. Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- costas agus luach ar airgead
 - raon na n-áiseanna a chuirtear ar fáil. (18 marc)

nó

3.(c) Cuireann córas oideachais na hÉireann oideachas iomlánaíoch ar fáil do leanaí.

- (i) Déan anailís ar na tosca a mbíonn tionchar acu ar ghnóthachtáil oideachais leanaí scoile. (16 marc)
- (ii) Déan measúnú ar **dhá** thionscnamh a bhfuil sé mar aidhm acu comhionannas deise san oideachas chur ar fáil, agus bíodh tagairt agat dóibh siúd a fhágann an scoil go luath. (14 marc)

Ceist 4 – Croí-ábhar – 80 marc

Ní mór d'iarrthóirí a roghnaíonn an cheist seo **4(a)** agus **4(b) nó 4(c)** a fhreagairt.

4.(a) 'Níl sé maith don timpeallacht bia a chur amú agus níl sé maith dár bpócaí.' (*www.safefood.net*)

- (i) Déan plé ar an tábhacht chothaitheach a bhaineann le glasraí sa réim bia. (20 marc)
- (ii) Tabhair cuntas ar mhodh leasaithe sa bhaile a bheadh oiriúnach do ghlasraí.
Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- ainm an mhodha leasaithe
 - an bunphrionsabal
 - pacáistiú oiriúnach. (18 marc)
- (iii) Déan measúnú ar an ionradaíocht mar mhodh leasaithe tráchtála bia. (12 mharc)

agus

4.(b) 'Fiú má tá tú ar aiste theoranta bia, ní cóir go mbeadh eispéireas teoranta bia agat.'
(*www.delicious.ie*)

- (i) Déan cur síos ar na treoirínte cothaithe is cóir do dhuine a bhfuil galar céiliach air/uirthi a leanúint. (15 mharc)
- (ii) Déan anailís ar an méadú atá teacht ar an éileamh ar shainbhianna atá á dtáirgeadh ag mionghnólachtaí in Éirinn. (15 mharc)

nó

4.(c) Tá teicneolaíocht tí ina cuid lárnach dár saol anois.

- (i) Leag amach sonraí staidéir a rinne tú ar fhearas ina bhfuil eilimint téimh.
Déan tagairt dóibh seo a leanas:
- déanamh
 - an prionsabal oibre
 - treoirínte lena úsáid. (18 marc)
- (ii) Pléigh na tosca a imríonn tionchar ar chinnteoireacht tomhaltóirí nuair atá fearais mhóra tí á gceannach acu. (12 mharc)

Níl aon ábhar scrúdaithe ar an leathanach seo

Níl aon ábhar scrúdaithe ar an leathanach seo

Níl aon ábhar scrúdaithe ar an leathanach seo

Ná tabhair an ceistpháipéar seo ar ais.
Ní chuirfear ar ais chuig Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Fógra cóipchirt

D'fhéadfadh sé go bhfuil téacsanna nó íomhánna sa scrúdpháipéar seo nach é Coimisiún na Scrúduithe Stáit úinéir an chóipchirt orthu leith, agus d'fhéadfadh sé gur athchóiríodh iad, chun críche an mheasúnaithe, gan cead na n-údar a fháil roimh ré. Ullmhaíodh an scrúdpháipéar seo de réir Alt 53(5) den Acht um Chóipcheart agus Cearta Gaolmhara, (2000). Ní údaraítear aon úsáid dá éis chun aon chríche ach amháin chun na críche dá bhfuil sé beartaithe. Ní ghlacann an Coimisiún aon dliteanas as sárú ar bith ar chearta tríú páirtí a eascraíonn as dáileadh ná as úsáid neamhúdaraíthe an scrúdpháipéir seo.

Scrúdú na hArdteistiméireachta – Ardleibhéal

Eacnamaíocht Bhaile – Eolaíoch agus Sóisialta
Roinn B agus Roinn C

Dé Céadaoin 8 Meitheamh
Tráthnóna 2:00 – 4:30